

"פירוד ממושך בין בני זוג כעילה לחיוב ג"פ (בירור בדברי הג"ר חיים פאלאג'י זצ"ל ספר "חיים ושלוה" ח"ב, סי' קי"ב)" אברהם שרמן

ברשות מרנן ורבנן, הנושא שאני מבקש לברר במושב בית מדרש של דייני בתי הדין הוא נושא שאין בית דין ואין דיון שלא נתקל בו. מדובר במצב של פירוד ממושך בין בני זוג האם מצב הפירוד כשלעצמו מהווה עילה לחיוב בג"פ לאותו צד שמסרב לבצע את הגירושין וזאת מבלי להכנס לברור בשל מי הפירוד ומי אשם בו.

בתיק נז/778 ערער הבעל על פסק דינו של ביה"ד האזורי ברחובות. המדובר בבעל שנשט את אשתו ועבר לחיות עם אשה אחרת ומזה כעשרים וארבע שנים שהם בפירוד, ותבע לחייב את האשה בג"פ, וביה"ד פסק שאין לחייב האשה בגירושין כשבעל עוזב את אשתו ומורד בה וחי עם אשה אחרת.

הבעל ערער ותבע לחייב את האשה בג"פ, כאשר עיקר מטרת הערעור להפטר מחיוב מזונות ומדור. ביה"ד הגדול בהרכב הרבנים הגאונים, הרב מ. טופיק שליט"א, הרב ש. בן שמעון שליט"א והרב אריה הורביץ (שליט"א) [זצ"ל], פסק ברוב דעות שהערעור מתקבל, וקבע שהאשה חייבת לקבל את הגט, על סמך שלושה נימוקים:

א. שהצדדים הם בני עדות המזרח שלא חל עליהם חדר"ג.

ב. שהצדדים חיים בנפרד למעלה מעשרים שנה.

ג. שאסור להנציח מצב זה בו בני זוג גרים בנפרד זמן ממושך כל כך והדבר עלול לגרום להרבה איסורים ודי למבין.

עפ"י נימוק ב' עצם מצב הפרוד הממושך מהווה עילה לחיוב האשה בג"פ.

עמיתנו הגר"ש דיכובסקי שליט"א מקבל קביעה זו והפכה לשיטה במספר פסקי דין שהוציא בנסיבות אלו, ונתן הגדרה למצב של פירוד ממושך, מצב של מות הנישואין. ומצב זה כשלעצמו, הוא רואה בו עילה לחיוב בגט לאותו צד שמסרב לסיים נישואין אלו, ומבלי שיהיה צורך לבדוק מי מבני הזוג גרם ל"מות הנישואין". הוא כתב לבאר שיטתו זו. בזה"ל:

"מות הנישואין – אני מרבה להשתמש במושג זה, כאשר ברור לחלוטין שבני הזוג לא יחזרו לשלוה לעולם. הדברים אמורים בעיקר, כשהבעל יצר קשר עם אשה אחרת ויש לו ממנה ילדים. גם אם כל האשמה מוטלת עליו, הרי בסופו של דבר, אין מנוס מגירושין. אמרתי לא פעם, שקשה לי להאמין באהבה, כאשר בני הזוג נמצאים בפירוד במשך שנים רבות, וכל מפגשיהם הם בבתי דין ובבתי משפט. אם יטען צד זה או אחר לשלוה-בית, בטענה כי הוא אוהב ועדין האהבה יוקדת בו, ארשה לעצמי לפקפק, אם "אהבה" היא בגימטריה "ממון" ("סולם" הוא בגימטריה "ממון" – כך שהממון יכול להעלות את האדם למעלה או להורידו למטה). אינני מתרשם מהצהרות אהבה, לאחר שנות פירוד. במקרים כאלה, יש גם מקום לחיוב גט, משום שלאמיתו של דבר, אף אחד לא רוצה בשני. בנוסף, אינני סבור שבבני זוג המתדיינים ונמצאים בפירוד שנים, יש לערוך

"חפירות ארכיאולוגיות", בכדי לבדוק מה קרה לפני שנים רבות ומי החל במריבות. יותר נכון לבדוק את המצב "באשר הוא שם", לפי מקומו היום, ואם היום שניהם אינם רוצים זב"ז – גם אם הם מסווים את דבריהם בטענת שלום-בית – אזי יש מקום לחיוב גט.

מצויים בתי דין ודיינים שבמצב של פירוד ממושך כאשר לא נתבררו הסיבות לפירוד ומי מהצדדים אשם בכך, בכ"ז מחייבים בג"פ, ומבססים פסיקתם על דברי הג"ר חיים פאלאג'י זצוק"ל בספרו חיים ושלום, ח"ב, אה"ע, סי' קי"ב. וכן על דברי רבינו ירוחם בספר מישרים, נתיב כ"ג. אתחיל בברור דברי הג"ר חיים פאלאג'י זצ"ל, ולהלן התשובה המלאה:

"טוב אחרית דבר מראשיתו מצוה בחזרת משום הוכח תוכיח אפי' ק' פעמים והוא להודיע לבני אדם דעמ"ש כש"ע סי' א' סי"ג בהגה מ"מ י"א דלא תעמוד בלא איש משום חשדא ורחב פי בראשון סי' א' ד"א ע"כ בענין כשיהיה קטטה ומריבה בין איש ואשתו באיזה צד ואופן שיהיה דהיותר טוב כשיבואו ענינים אלו בפני ב"ד להאריך הזמן ולהרבות רעים לתווך השלום כי גדול השלום ובפרט בין איש לאשתו וקשים גירושין וביותר מאשתו הראשונה וע"ד שכל מהרשר"ה ז"ל בחאה"ע סי' ק"ג בכיוצא בזה דאפי' אין הכחשה ביניהם אין לכוף לגרש לאלתר עד שיראה דתוחלת ממושכה מחלת לב ואין להם תקנה ע"כ ואם יראה כענייני הב"ד שעבר זמן ולא היה שום תקנה אז ישתדלו לתת גט וכמ"ש מוה"ר בעי חיי סס"י כ"ג דל"א ע"ג דאם ראו ב"ד דאחר מקרוביה משיא עצה שלא תתגרש יש לב"ד לנדות ולהחרימו וכו' זת"ד כ"ז כתבתי שם כשיהיה דהבעל רוצה לגרש את אשתו והיא אינה רוצה עתה אנכי אומר דהה"נ לאידך גיסא כשיהיה הענין דהאשה אינה מרוצה מבעלה שיעשו גם המה כסדר הזה להאריך הזמן ולמנות מתווכי השלום בניהם ואם בכל זאת שעבר הזמן ולא היה תקנה ישתדלו ב"ד בדבר לתת גט ולהפרידם זה מזה דאיכא תרתי לריעותא האיש דאסור לעמוד בלא אשה ובפרט כשהוא נשוי וטעם טעם ביאה ואצ"ל היותו בחור עדיין אפילו היה כשר וירא שמים אינו ניצול מכמה עבירות והרהורים רעים וכ"ש אם הוא פרוץ בעריות כי בודאי כי אינו יוצא מידי עבירה בכל יום וגם האשה שהיא אשת איש אפילו תהיה כשרה עכ"פ בהיותה א"א בלתי בעלה עמה ח"ו יארע לה איזה מקרה רע או לפחות מאיזה פריצות כי לא ינקה כל הנוגע בה ולפעמים תהיה יוצאת מדעתה להמיר דתה ח"ו או לאבד עצמה לדעת כי יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא משא"כ כשהיא עם בעלה כי כמו דקי"ל לגבי האיש אשתו משמרתו כמו כן לגבי דידה קי"ל בעלה בעיר ליכא משום איסור יחוד ונער הייתי גם זקנתי ועיני ראו שכל מי שמעכב על זווג איש עם אשתו מחמת שגורמים קטטות מצדי אביהם ואימותיהם מצד לצד להפריד היחוד בין איש לאשתו לא יצאו נקיים לא בדיני אדם ולא בדיני שמים כי אנחנו רואים בכמה בני אדם עם נשותיהם שמתקוטטים ועד קללה ועד הכאה וכשלא יש משלשלים ביניהם תכף ומיד נעשים שלום ואוהבים זה לזה משא"כ כשיהיו הקטטות מצד אביהם ואימותיהם וגורמים פירוד כי הגם כי האיש והאשה שניהם רוצים הם מתיראים ומתפחדים מצד אביהם ואימותיהם ומחזיקים במחלוקת וכבר כתבתי בזה כמ"א בס"ד אלא דבדרך כלל אני אומר כל שנראה לב"ד שהיה זמן הרבה נפרדים ואין להם תקנה אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים אחד האיש ואחת האשה וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמה קינאה ושינאה ותחרות כאשר יהיה האופן פעמים שהאיש רוצה לגרש והאשה אינה רוצה וכדי להנקם מהאיש מעכבים הדבר שלא לש"ש עתידין ליתן את הדין ולעת מרן החבי"ב ב"ד מנדין אותו וכמו כן להפך כשהאשה רוצה להתגרש והאיש אינו רוצה וכדי להנקם מהאשה מעכבים מלתת גט שלא לש"ש גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מן השמים כי על העניינים האלו וכיוצא באלו אמר קרא עפ"י התורה אשר ירוך ודי בזה והיתה להכם ירא וסר מרע והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתווך השלום ואין להם תקנה ימתינו עד זמן ח"י חדשים ואם בינם לשמים נראה לבי"ד שלא יש תקוה לשום שלום ביניהם יפרידו הזווג ולכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני בדבר האמור ותמצא מ"ש בזה בס' חסידים כ"ז כתבתי לכבוד הש"י ותורתו הקדושה הצעיר חיים פאלאג'י ס"ט"

יש דיינים שמצטטים את סוף דבריו בתשובה:

"והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתווך השלום ואין להם תקנה ימתינו עד ח"י חדשים ואם אין בינם לש... נראה לב"ד שלא יש תקוה לשום שלום ביניהם יפרידו הזוג, ולכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני בדבר האמור, ותמצא מ"ש בזה בספר חסידים, כ"ז כתבתי לכבוד הש"י ותורתו הקדושה", ע"כ.

לכאורה נראה מדבריו, שמצב של פרוד בין בני זוג במשך שמונה עשר חדשים שאין תקוה לשום שלום ביניהם, ביה"ד פועל לכופם ליתן גט עד שיאמרו רוצה אני. הרי שמצב הפרוד מהווה סיבה לכפיה וכ"ש לחיוב גט.

וכן בתיק ערעור נח/ 248 הגעתי לידי מסקנה ברורה וחד משמעית, מתוך עיון מדוקדק בדבריו, ובפסקי דין רבים שיצאו בביה"ד הגדול ובבתי הדין האזוריים, שאין בדבריו פסק דין אלא עצה והדרכה להתנהגות בית דין כלפי בני זוג שבאים בפניהם, להלן קטעים מתוך פסה"ד הנ"ל.

"בפסה"ד של ביה"ד הגדול של כבוד הרה"ג הרב א.י. וולדנברג [זצ"ל] (שליט"א) והרב י. קולין [זצ"ל] (שליט"א) והרב א. שפירא זצ"ל (פד"ר כרך י"ג, עמודים 365 - 360) תמהו על דברי הגר"ח פ וכתבו בזה"ל, "ואחרי בקשת מחילה הגר"ח פאלאג'י ז"ל יחידאה הוא בזה ודבריו תמוהים, כי אפילו במקרים של טענות חמורות שיש בהם ממש, נפסק להלכה שמגלגלים את הזוג שנים על שנים ולא כופין לא אותה ולא אותו לגרש. ועיין ברמב"ם בפרק ט"ו מה' אישות הלכה ט"ו, ואה"ע סי' ע"ז סעיף ד', וסי' קנ"ד סעי' ז' ורמ"א ועוד, ומכש"כ כשאין כל עילה בדבר. והמפורסמות א"צ לראיה עד כמה שרבותינו ז"ל בכל הדורות חייבו שלא להגיע לידי החלטת כפיה לג"פ ע"כ.

ונראה לי מתוך עיון מדוקדק בכל דבריו של הגר"ח פ בסימן הנ"ל, שלא בא לפסוק הלכה בהלכות אבן העזר לחייב או אף לכפות ג"פ כאשר השלום לא קיים בין בני זוג ח"י חדשים, כל הסימן הנ"ל אינו עוסק בשאלה מסוימת של בני זוג, שהשלום לא היה בביתם תקופה מסוימת ונלאו מליישוב את הקטטה והריב שביניהם. בראשית הסימן כותב הגר"ח פ דברי הכוונה והדרכה, ועצה לב"ד וז"ל: "... בענין כשיהיה קטטה ומריבה בין איש לאשתו באיזה צד ואופן שיהיה דהיותר טוב כשיבואו ענינים אלו בפני ב"ד להאריך הזמן ולהרבות רעים ולתווך השלום כי גדול השלום ובפרט בין איש לאשתו וקשים גירושין... " ע"כ.

ושם בהמשך דבריו מעלה הצעתו לאופן שביה"ד ינהג במצבים שונים בהם נתונים בני הזוג שבאים לפניו, וע"פ איזה שקולים על ב"ד לבחון את דרכו ויחסו כלפי אותם בני זוג. ובסיום הסימן העלה את הצעתו שכאשר ביה"ד נלאו לתווך השלום ואין תקנה לבני הזוג שימתינו עוד ח"י חדשים, ולאחר שביה"ד יראה שאין תקנה להביאם לשלום יפעילו עליהם דרכים של לחץ וכפיה על שניהם שיסכימו יחדיו מתוך הכפיה ויתנו הסכמתם לגרושין. אין בכל דברי הגר"ח פ כל נמוקים הלכתיים הבנויים על יסודות חיוב או כפיית גט. אין בדבריו פסק דין, אלא עצה והדרכה להתנהגות ביה"ד כלפי בני זוג שבאים בפניהם. על כן גם דבריו על מצב שנלאו לתווך השלום ואין תקנה ואין תקוה לשלום שיפרידו הזוג ולכופם למתן ג"פ עד שיאמרו רוצה אני, אין בזה חיוב או כפית גט על צד אחד, אלא הדרכה ששני הצדדים יכפו להגיע לידי הסכמה ויאמרו שניהם בהסכמה רוצה אני.

אמנם ביה"ד הגדול ירושלים בפס"ד של הרבנים הגאונים הראשונים הראש"צ הרב י' ניסים זצ"ל, הרב י.ש. אלישיב שליט"א, והרב ב. ז'ולטי זצ"ל, (פד"ר ז' 113-111) פרש את דברי הגר"ח פ, לכופם לתת גט עד שיאמרו "רוצה אני". שסובר שנתן לכפות האשה לקבל גט בע"כ למרות חומר חרם דרגמ"ה שלא לגרש אשה בע"כ, אלא שביה"ד עצמו סבור שאין להרחיק לכת כהגר"ח פ, וביה"ד פוסק שאם האשה מסרבת לקבל הגט מתוך נקמנות ניתן לאפשר לבעל להשליש גיטה וכתובתה, ויפטר מחיובי שאר כסות, וזה שיכפה את האשה לגרושין. והנראה לכאורה שביה"ד מבין את דברי ר' חיים פאלאג'י שכופים פרושו פס"ד, שבנסיבות אלו שאין תקוה לשלום בית בין בני הזוג כופין ממש על האשה, ולא רק ע"י מניעת של שאר כסות ועונה.

אולם הבנתו זו של ביה"ד טעונה הסבר. שהרי כאמור הגר"ח פ כתב בלשון "לכופם" לתת גט עד שיאמרו "רוצה אני", בלשון רבים, ואם נפרש כפיה ממש הן כלפי האישה והן כלפי האשה, וכפית גרושין על איש בלא שיש את התנאים והנסיבות המיוחדות שבהם ע"פ דין נתן לבצע גט בכפיה, ודאי שהגר"ח פ לא הרחיק לכת לחדש, לפסוק או לתקן הלכה זו. ע"כ מסתבר לפרש שיטתו של הגר"ח פ כפי שבארנו.

(עיין בפד"ר כרך י"א עמ' 206 בפסק של ביה"ד הרבני ת"א שהביא את פסה"ד של ביה"ד הגדול הנ"ל, שנשען על תקנתו של הגר"ח פ בספר חיים ושלוה הנ"ל, וכאמור ע"פ דברינו צ"ע אם נתן לפרש את הגר"ח פ באופן שלמדו אותו).

ועיון בפד"ר כרך ט' עמ' 211-213 בפס"ד של ביה"ד הגדול שדן בארוכה בדברי גר"ח פ הנ"ל והגיע למסקנה בזה"ל. "ברור איפה שאין להסיק מתשובה זו של הגר"ח פאלאג'י שבסוף ספר חיים ושלוה ח"ב סי' קי"ב, שום מסקנה הלכתית חדשה בדבר כפיה לגט, בין כאשר מדובר בכפיה על האשה, לדין שקבלנו את החדר"ג, ובודאי שאין לדון על פיו כאשר מדובר בכפיית בעל... לכן לא נצרך שיטה זו לנמוקי פסק דינו ע"כ.

וכן מובא בפד"ר כרך י"ב עמ' 206 שכתבו בשיטת הגר"ח פ וז"ל ... ונראה ברור שמ"ש לכפות הכוונה בדברים בלבד, שביה"ד ישפיע עליהם כל כך עד שבדבריו כאילו יכפה עליהם להגיע להסדר ולהתגרש, ולא שנתכוין להכריח בדרכי הכפיה... לפי זה לא עולה על דעת הגאון ר' חיים פאלאג'י לכופם ממש לקבל ולתת גט בעל כורחם, רק לרצות אותם עד שיאמרו רוצה אני, ויתגרשו אח"ח מרצון טוב. וא"כ אין ראייה מכאן ליתן היתר נשואין לבעל שעזב את אשתו... ע"כ.

בפד"ר ט"ו עמ' 158-161 הובא פס"ד של ביה"ד הרבני בחיפה של כבוד הרה"ג הראב"ד הרב שאר ישוב כהן שליט"א, הרב מרדכי א. אוריה שליט"א, והרב חיים שלמה שאנן שליט"א בו מובאים דברי הגר"ח פ הנ"ל, שמפרשים ומבינים את שיטתו, שהוא פוסק לחייב ג"פ את הצדדים, ואף לכפות עליהם, ומצרפים דבריו לכפות ג"פ על בעל.

אולם נראה כפי שכתבנו בראשית דברינו לאחר העיון המדוקדק בדברי ר' חיים פאלאג'י בסימן זה, שאין בדבריו פסק דין לחיוב ג"פ וכ"ש לכפית גט על אשה, וכ"ש על האישה, וכל דבריו הם דברי הזרקה ועצה לבי"ד איך לנהוג ולפעול כאשר ביה"ד לא הצליחו לתווך השלוה ואין תקנה לבני הזוג ותקוה להחזירם לשלוה, שיפעלו בשכנוע וכפיה בדברים שיפרדו זמ"ז בג"פ. אין בדבריו כל הוכחה ופסיקה שביה"ד יוציא פס"ד מחייב ע"פ הלכות חיוב גט האמורות בשו"ע אה"ע, וכ"ש שיפעלו לכפיה על הצדדים ע"פ הלכות כפיה גט הנאמרים באה"ע סימן קנ"ד וכו', עד שיאמר רוצה אני, או שיכפו את האשה לקבל ג"פ בע"כ, ותאמר רוצה אני. מה גם שהגר"ח פ נוקט בלשון רבים וכותב "ולכופם לתת הגט עד שיאמרו רוצה אני" ואם נקבל את פרוש בתי הדין והפוסקים בדברי הגר"ח פ שדבריו מתיחסים לפסיקה לכפות גט, הרי הוא כותב לכפות הגט הן על הבעל והן על האשה, בלי שמצוין בכל הסימן כולו עילות וסיבות שרק מכוחם ניתן לכפות גט על הבעל בלא חשש לגט מעושה, או לכפות על האשה בלא שיסתור לחדר"ג דאוסר כפית גט על אשה בע"כ.

בנוסף לכל האמור, נראה לחזק את הקביעה שאין בדברי הגר"ח פ אלא דברי המלצה להביא את בני הזוג להתגרש, שבסוף דבריו כותב הגר"ח פ, "ותמצא מ"ש כזה בספר חסידים". ונראה שכוונתו לסימן שצ"א, בו כותב ס"ח: "איש שלקח אישה וכשפו אותם שאין יכולים ליזקק יחדיו ועסקו בשביל רפואה שנה או שנתיים או שלוש ולא הואיל להם, עון להם שיהיו יחדיו."

דבריו הובאו בבאר היטב, אה"ע, ס"י קי"ט ס"ק ג'. יעוין בפרוש מקור חסד לר"ר מרגליות זצ"ל שדן בדברי הס"ח, שעוון להם שיהיו יחד, האם דעתו שיוציאה בגט, והפנה לעיין באה"ע"ז, ס"י קנ"ד, ס"י בענין בנ"ז שאינם יכולים להוליד, וליו"ד, ס"י קפ"ז, סעיף י"ד לענין רואה מחמת תשמיש שחייב להוציאה. ועיין שם בפ"ת אות נ"ב אם נוהגים לכוף בענייני זיווגים.

אם נאמר שהגרח"פ הפנה לדברי הספר חסידים בסימן זה, ודאי שאין לראות בזה אסמכתא הלכתית לדבריו לכופם ליתן גט שבהלכות כפית גט, אלא ודאי כוונתו לדברי הס"ח שבכנסיות שאין בני הזוג גרים וחיים יחדיו, עוון להם שימשיכו להיות נשואים, ואמנם מכל דברי הגרח"פ סימן הנ"ל נראה שהנמוק, אותו הוא מנחה ומדריך את ביה"ד לפעול עד כדי לכופם להתגרש כלשונו שם, ע"מ שלא יהיו חוטאים חטאים רבים, אחד האישי ואחד האשה...". וזאת בעיקר מהסיבה שאין ביניהם חיי אישות, דגם הספר חסידים מדבר במציאות כזו שאינם יכולים ליזקק יחדיו".

עפ"ז ברור שדבריו של ר' חיים פאלאג'י לכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני, הם במסגרת החובה של ביה"ד לכפות על המצות לאפרושי מאסורא, להציל בני זוג אלו ממצב של חוטאים וחטאים, כלשונו.

יש להוסיף, שבנדון שבפנינו שמדובר בבני זוג מקהילות אשכנז שחל עליהם חדר"ג שלא לגרש אשה בע"כ, לא נאמרים דברי ר' חיים פאלאג'י שעצם מצב של פרוד ממושך יש לכפות להתגרש עד שיאמרו רוצה אני. שכן חדר"ג שלא לגרש אשה בע"כ קיים כל עוד אין חיוב על האשה להתגרש מהלכות אהע"ז, ובנדון דידן יש רק מצב של פרוד ממושך, ומצב זה כשלעצמו אינו מהווה עילה לחיוב, וסיבה לביטול החדר"ג לגרש אשה בע"כ. ובי"ד עצמו ודאי שלא יעבור על חדר"ג לחייב ולכפות גט על האשה כאשר אין עילת חיוב.

עפ"ז מתבארים דברי ביה"ד הגדול בפד"ר ז' הנ"ל, שדנים בדברי ר"ח פאלאג'י בהקשר לחדר"ג שלא לגרש אשה בע"כ, גם כשסיבת הכפיה הוא משום המצוה דכל ישראל ערבים לאפרושי מאסורא, ואין דבריהם מתייחסים לדיני הכפיה שבאבן העזר.

נחזור לפסק דינו של ביה"ד הגדול בהרכב הרבנים הגאונים הרב מ. טופיק שליט"א, הרב שלמה בן שמעון שליט"א והרב אריה הורביץ (שליט"א) [זצ"ל] שם בתיק ח. שדעת הרוב קבעה שעצם המצב של פירוד ממושך מהווה עילה לחיוב האשה בגט. והוסיף שם בנימוק ג', שאסור להנציח מצב זה בו בני הזוג גרים בנפרד זמן ממושך כל כך, והדבר עלול לגרום להרבה איסורים ודי למבין. וכפי שנתבאר בדברינו בפרוש דברי הגרח"פ זצוק"ל, שלא עצם המצב של הפרוד הוא הסיבה שמצריך את ביה"ד שיפעל ויכפה עליהם להתגרש, אלא כלשונו שכתב לכופם להתגרש ע"מ שלא יהיו חוטאים חטאים רבים אחד האישי ואחד האשה. ולדברים אלו מתאים הנימוק השלישי שנתן ההרכב הנ"ל לחיוב בגט, אלא דקשה, מדוע על בסיס נימוקים אלו, לא רק שחייבו את האשה בגט, אלא שגם הפסידו לאשה את מזונותיה ומדורה.

וכאן מתעוררת השאלה, האם בשיטת הגרח"פ במסגרת החובה להפריש מאסור וכפיה על המצות, רשאי ביה"ד להפסיד לאשה את מזונותיה ומדורה.

בלשון אחר, האם במסגרת פעולת ביה"ד להציל מאסורים, ניתן אף לפגוע בזכויות ממון של האשה או האישי, או לפגוע במזונותיה.

בפסק הדין שכתבתי בתיק ח. הנ"ל בערעור חוזר בירתי שאלה זו כדלהלן:

"באשר לנמוק ג' שנתן ביה"ד בו נאמר "שאסור להנציח מצב שבו בני זוג גרים בנפרד זמן ממושך כל כך והדבר עלול לגרום להרבה איסורים ודי למבין". ומסיבה זו מחייב ביה"ד את האשה לקבל הגט למנוע מצב אסורי, מעיון בחומר שבתיק לא ברור לי לאיזה אסורים ירמז ביה"ד ומעלה את חששו עליהם. ואפילו אם נקבל שמדובר באסורים שעלולה האשה לעבור עקב מצב הפרידה הממושך מבעלה, האם ע"מ להציל א"א מחשש אסורים חמורים שתעבור בעתיד, ניתן לכפות עליה ע"י חיוב וכפיה לגט. לא מצינו שבי"ד שפועלים במצות כפיה על המצות והצלה מאסורים, שרשאים לפגוע בזכויות ממון ובזכות אישית שיש לאדם. במסגרת כפיה להצלה מאסורים מצינו בדברי המפרשים והפוסקים, בחדושי הר"ן למס' חולין קל"ב ע"ב, והרע"א בדו"ח על מס' כתובות פ"ו, ע"א, והנתיבות חו"מ סי' ג', ובמשו"ב נתיבות שם, ובשו"ת חת"ס ח' חו"מ סימן קע"ז, שכופין האדם עד שתצא נפשו, כלומר פוגעים בגופו, אבל לא מצינו שבמסגרת כפיה יאמר שעד שאתה כופהו בגופו כפהו בממונו.

אמנם מצינו בב"ח, חו"מ, סי' רכ"ח אות א' שכתב וז"ל, "ובפרק מי שמת אהא דתנן (ב"ב דף קנ"ו) בני רוכל

תקברם אמם, כלפי שהיו רשעים שהיו מקיימים קוצים בכרם לא היו חוששים לקיים צוואת אמם, הקשה לשם בשם הר"א מרענגשפורג, היכא מצינו שבשביל שעובר על דברי תורה שמותר לגזול ממנו. ותירץ, שאין הכי נמי, היכא דאין בידינו לכופו בענין אחר לקיים דברי תורה, דהשתא גופו מכין לקיים מצות, ממונו לא כל שכן, עכ"ל. לפי זה הך דרשא דרב חנינא לענין אונאת דברים איתאמרה דמותר להונותו אם אינו מקיים דיני תורה, ומכל שכן אונאת ממון דמותר ולענין מעשה צ"ע."

הרי דהלכה למעשה הב"ח לא הסכים שניתן לפגוע בממונו של אדם ע"מ לכפות עליו שלא יחטא. וגם לדברי הר"א מרענגשפורג, דהשתא גופו מכין לקיים מצות, ממונו לא כל שכן, מדובר שהאדם ודאי ימשיך לחטוא בעתיד, כדוגמת בני רוכל שהיו רשעים, ובאמצעות הכפיה בממון יש סכוי שיציל מהאסור. ואילו בנדון דנן אין לנו כל ידיעה שהאשה נמצאת במצב של חטא ואסור, וגם הבעל לא טען בזה, א"כ איך אפשר להפסידה את זכויות מזונותיה ומדורה רק משום החשש שאולי אם ימשך מצב הפרוד האשה עלולה לחטא. ובשו"ת דברי מלכיאל הנ"ל, שפסק שכאשר בני זוג נישאו על תנאי והסכמה אם במפורש אם במכללא, כנדון דנן, שאין כופין האשה להתגרש כדי להציל מאסור, וז"ל "ובודאי אסור לו לגרשה דהוי כגוזלה, ונהי בדיעבד אם גירשה, אין שייך לפסול הגט בשביל זה, אבל מ"מ הוי כגוזלה ומפקיע שיעבודה שיש לה עליו קודם זמנו, וא"כ אסור להציל א"ע בממון חברו."

התוצאה מדברים אלו ונימוקים נוספים, בטלנו את פסק הדין דעת הרוב של הרכב א', שהבעל פטור ממזונות האשה ומדורה.

בעקרון י"ל, דגם במצב שבו בני הזוג גרים בנפרד זמן ממושך שעלול לגרום לעבירות, ובדרכי הכפיה בי"ד מצוה לפעול להפרישו מאסורא, מ"מ אין ביה"ד יכול לפגוע בזכויות הממון של האשה.

וכן י"ל גם בדברי הגר"ח פ"ד שדבריו לבי"ד לכפות הצדדים להתגרש בדברים או בכל דרך שכופין לאפרושי מאסורא, ודאי שבי"ד לא יוכל לפגוע בזכויות הממוניות של האשה כמזונות ומדור ע"מ להצילה מאסור, וכ"ש ע"מ להציל את בעלה מאיסור.

כי כאמור הוראתו של הגר"ח פאלאג'י לבי"ד שיכפו בני זוג שגרים בנפרד נובעת מדיני כל ישראל ערבים, שבי"ד יפעלו ויכפו על המצות ולא מדיני חיוב שבאה"ע"ז. על כן אין כל קשר בין חיוב לגירושין לזכויות שנוצרו ע"י הנישואין.